

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О. О. БОГОМОЛЬЦЯ
Кафедра філософії, біоетики та історії медицини
ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА МЕДИЧНОЇ ЕТИКИ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ КОМЕНСЬКОГО В БРАТИСЛАВІ (Словаччина)
ЦЕНТР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ "HUMANUS" (Болгарія)
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Кафедра релігієзнавства

ФІЛОСОФІЯ, РЕЛІГІЯ ТА МЕДИЦИНА В СУЧАСНУ ДОБУ

матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького)

11 – 12 червня 2025 р.

УДК 2+61] (062)

Р 36

Філософія, релігія та медицина в сучасну добу: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького). – К.: НМУ ім. О. О. Богомольця, ПП “Видавництво “Фенікс””, 2025. – 332 с.

ISBN 978-617-8310-48-6

Редакційна колегія:

Кучин Юрій Леонідович – ректор НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Науменко Олександр Миколайович – перший проректор з науково-педагогічної роботи та післядипломної освіти НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Земсков Сергій Володимирович – проректор з наукової роботи та інновацій НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Скрипник Рімма Леонідівна – проректор з науково-педагогічної роботи, міжнародних зв'язків та європейської інтеграції НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Саган Олександр Назарович – завідувач Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, професор.

Відповідальні редактори:

Васильєва Ірина Василівна – завідувач кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Шевченко Сергій Леонідович – професор кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця.

Рецензенти:

Гаврилюк Тетяна Вікторівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, права та соціально-гуманітарних дисциплін Національної академії статистики, обліку та аудиту.

Сторожук Світлана Володимирівна – доктор філософських наук, професор, професор кафедри української філософії та культури Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Затверджено до друку Вченою радою Національного медичного університету імені О. О. Богомольця (протокол № 10 від 19 червня 2025 р.)

ISBN 978-617-8310-48-6

© НМУ ім. О. О. Богомольця, 2025

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
5. “Україна перетворилась на світовий центр сурогатного материнства та постійно потрапляє у скандали”. – URL: <https://tsn.ua/ukrayina/ukrayina-peretvorilas-na-svitoviy-centr-surogatnogo-materinstva-ta-postiyno-potraplyaye-u-skandali-1539669.html>
 6. “In a Kyiv Basement, 19 Surrogate Babies are trapped by War but kept alive by Nannies”. – URL: <https://www.nytimes.com/2022/03/12/world/europe/ukraine-surrogate-mothers-babies.html>
 7. “Senate gives final OK to bill against surrogacy. Measure already approved by the Lower House becomes law”. – URL: https://www.ansa.it/english/news/2024/10/16/senate-gives-final-ok-to-bill-against-surrogacy_7dac776c-29d4-4547-a36a-77bc76f96e24.html
 8. “Демографічна криза в Україні: смертність вже втричі перевищує народжуваність”. – URL: <https://www.unian.ua/society/demografichna-kriza-v-ukrajini-smertnist-vtrichi-perevishchuye-narodzhuvanist-12718182.html>

Дяченко А. В.,
НМУ імені О. О. Богомольця,
annavdku@gmail.com

Науковий керівник:
д. філос. н., проф. Шевченко С. Л.,
професор кафедри філософії, біоетики та історії медицини
НМУ імені О. О. Богомольця

ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ РЕДАГУВАННЯ ГЕНОМУ ЛЮДИНИ

Безпосередньо актуальні проблеми біомедичної етики та біоетики полягають в питаннях генетичного тестування, клонування тварин та людей, а також у використанні біотехнологій. Зазначені аспекти вимагають балансу між інноваціями, правами людини та суспільною справедливістю, і потребують чіткого правового регулювання.

Мета дослідження полягає в аналізі актуальних проблем біоетики та медичної етики, які виникають через стрімкий розвиток сучасних медичних технологій і наукових досліджень. Для цього спробуємо у даній розвідці визначити основні етичні виклики, з якими зіштовхуються медики та науковці, зосередившись зокрема на впливі релігійних, культурних та соціальних факторів на формування етичних стандартів та медичних рішень в контексті редагування геному людини.

Сучасний розвиток медичних технологій та наукових знань сприяє появі нових етичних викликів, що потребують дослідження і розгляду в межах біоетики та біомедичної етики. Зокрема біоетика, як міждисциплінарна галузь знань, об'єднує філософські, медичні, правові та релігійні аспекти, що сприяє формуванню комплексного підходу до розв'язування етичних проблем у медицині та біологічних науках.

Біоетика, як наукова дисципліна, сформувалася в середині XX століття, коли на тлі розвитку біомедичних досліджень виникла необхідність у розробці етичних стандартів, які б могли регулювати діяльність учених та медиків. Ключову роль у цьому процесі відіграв такий видатний вчений, як Ван Ренсселер Поттер, який впровадив концепцію «глобальної біоетики» та «інтегративної біоетики» [1; 2]. Одним з ключових аспектів біоетики є питання автономії пацієнта, який передбачає право на самовизначення і прийняття рішень стосовно власного здоров'я [4]. Іншою, не менш важливою проблемою є питання генетичних досліджень та генної інженерії, які відкривають нові можливості для лікування генетичних захворювань, але водночас сприяють виникненню етичних дискусій щодо можливих наслідків втручання у геном людини [3]. Не менш важливим є міжнародне регулювання біоетичних стандартів, зокрема Гельсінська декларація, яка встановлює етичні принципи для медичних досліджень за участі людей [3].

Завдяки розвитку таких технологій, як CRISPR-Cas9 (Clustered Regularly Interspaced Short Palindromic Repeats-CRISPR-associated protein 9), що дають змогу точно змінювати ДНК, редагування геному людини стало однією з найважливіших тем сучасної науки. Всупереч тому, що цей прорив відкрив величезні можливості для лікування генетичних захворювань, він водночас викликав серйозні етичні дилеми. Основні запитання пов'язані з медичними, соціальними та правовими аспектами застосування цих технологій, а також із можливими ризиками для майбутніх поколінь [5; 6].

Редагування геному, спрямоване на лікування серйозних генетичних захворювань, таких як муковісцидоз або серповидно-клітинна анемія, здебільшого вважається морально прийнятним і етичним. Це пов'язано з тим, що такі медичні втручання можуть значно покращити якість життя пацієнтів, полегшивши симптоматику їхніх хвороб та серйозні обмеження з якими доводиться зіштовхуватись. Крім того, лікування генетичних захворювань за допомогою редагування генетичної структури сприяє запобіганню поширення цих захворювань у наступних поколіннях, що є величезним досягненням у медицині. Втручання в корекцію статевих клітин або ембріонів потенційно може змінити ДНК нащадків.

Згадані вище досягнення викликають занепокоєння щодо можливих небажаних наслідків через втручання в складні генетичні механізми. Навіть якісне редагування, яке виконане з добрими намірами, може призвести до мутацій або інших проблем, які призведуть до незворотних змін, що буде важко виправити в майбутньому.

У 2018 році китайським вченим, на ім'я Хе Цзянькуй було здійснено експеримент, який зміг стати джерелом глибоких етичних дебатів. Він повідомив про народження перших у світі дітей із генетично модифікованими ембріонами, які були редагованими за допомогою технології CRISPR-Cas9. Ці зміни мали на меті зробити дівчаток стійкими до ВІЛ-інфекції шляхом редагування гена CCR5 (C-C chemokine receptor type 5). Цей експеримент відкрив нові можливості у сфері медицини, однак викликав жорстку критику через його етичну неприпустимість і ризики для майбутніх поколінь, на що звертають увагу і українські дослідники даної проблеми [7; 8].

Редагування клітин зародкової лінії, як у цьому випадку, відрізняється від роботи зі соматичними клітинами тим, що внесені зміни передаються у спадок. У глобальному науковому співтоваристві цей експеримент був визнаний порушенням етичних стандартів, оскільки він проводився без належної перевірки та супроводжувався підробкою етичних дозволів і відповідно створив прецедент для потенційного зловживання технологіями редагування генів.

Питання корекції та зміни геному піднімає фундаментальні питання про автономію ненародженого плоду, який не в змозі дати згоду на відповідні медичні процедури.

Зокрема в Україні тривають етичні дискусії про те, чи можна змінювати геном людини в немедичних цілях. Це питання обговорювали філософи і біоетики, наприклад, професор Лук'янець В. С. розглядає перспективність людського потенціалу в епоху біотехнологічної революції та наукових досягнень, у своїй статті "Людський потенціал в перспективі Індустріалізації 4.0" [9].

Отже, біоетика і біомедична етика є основними галузями науки, які забезпечують моральну структуру медичних і біологічних наук. Розвиток біоетичних питань необхідний для забезпечення відповідальності в медицині та біології. Редагування геному людини – це етап біотехнологічної революції, який відкриває нові можливості для вирішення проблем, пов'язаних із генетичними захворюваннями. Відповідно, ця технологія порушує важливі етичні питання. Основними проблемами є обмеження її використання, ризик створення генетичного дисбалансу та можливі непередбачені наслідки для еволюції людини. Тобто, майбутнє редагування геному залежить від балансу між науковим прогресом та етичними принципами, що повинно стати пріоритетом для глобального суспільства та національних урядів.

Література:

1. Potter, V. R. (1971), *Bioethics: Bridge to the future*, Englewood Cliffs, N. J. Prentice-Hall, 196 p.
2. Potter, V. R. (1988), *Global Bioethics: Building on the Leopold Legacy*, Michigan State University Press, East Lansing, Michigan, xvi, 203 p.
3. "Declaration of Helsinki. Medical Research Involving Human Participants". – URL: <https://www.wma.net/what-we-do/medical-ethics/declaration-of-helsinki/>
4. Beauchamp, T. L., Childress, J. F. (2001), *Principles of Biomedical Ethics*. Oxford University Press, New York, 454 p.
5. Doudna, J. A., Sternberg, S. H. (2017), *A Crack in Creation: Gene Editing and the Unthinkable Power to Control Evolution*, Houghton Mifflin Harcourt Publishers, Boston (Massachusetts), xx + 281 p.
6. "Human Genome Editing: Science, Ethics, and Governance" (2017) / The National Academy of Sciences and the National Academy of Medicine, Committee on Human Gene Editing: Scientific, Medical, and Ethical Considerations. – URL: <https://www.nationalacademies.org/ocga/briefings-to-congress/human-genome-editing-science-ethics-and-governance>

7. Болдирев, О. (2019), "Що не так з китайськими близнюками", *3 тур-ботою про жінку*, № 2, С. 4 – 6.
8. Болдирев, О. (2019), "Третя дитина з редагованим геномом народжується. Славимо?" – URL: <https://my.science.ua/tretya-dytyna-z-redagovanyim-genomom-narodzhuyetsya-slavimo/>
9. Лук'янець В. С. (2016), Людський потенціал в перспективі "Індустріалізації 4.0"? – URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/72591>

Колтунова С. О.,

НМУ імені О. О. Богомольця,
sfkoltunova@ukr.net

Науковий керівник:

д. філос. н., проф. Шевченко С. Л.,
професор кафедри філософії, біоетики та історії медицини
НМУ імені О. О. Богомольця

БІОЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКСТРАКОРПОРАЛЬНОГО ЗАПЛІДНЕННЯ ЯК МЕТОДУ ДОПОМІЖНИХ РЕПРОДУКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Розвиток допоміжних репродуктивних технологій у кін. ХХ – ХХІ століттях подарував світу та медицині зокрема неймовірні можливості й відкрив нові горизонти для сімей з усього світу, що страждають на безпліддя. Втім, загальновідомо, з передовими відкриттями неодмінно з'являється велика відповідальність та ціла низка біоетичних питань. Зокрема, мова йде про ефективність ЕКЗ при першій спробі, висока смертність ембріонів, можливі хвороби у дитини, що була зачата через ЕКЗ, можливе зловживання передімплантаційною генетичною діагностикою, проблема анонімності донорів біологічного матеріалу. Актуальність розгляду даних питань зумовлюється насамперед необхідністю регулювання використання ДТР та захисту дітей, батьків та донорів гамет, етичністю відбору певних ембріонів для імплантації.

ЕКЗ (екстракорпоральне запліднення) – один з методів допоміжних репродуктивних технологій (ДРТ), медичний спосіб завагітніти, при якому яйцеклітина запліднюється поза організмом, а ембріон, що утворився, поміщається в матку, щоб розвинутися в дитину [1].

Появі ЕКЗ, як методу допоміжної репродуктивної технології, ми зобов'язані британським вченим Річарду Едвардсу (фізіолог, ембріолог) та Патріку Стептоу (гінеколог). 1968 року Р. Едвардс домогся запліднення людської яйцеклітини в лабораторних умовах. У 1970 році Патрік Стептоу розробив метод екстракорпорального запліднення для лікування травм або непрохідності маткових труб у жінок, які були безплідними [2]. Ці важливі відкриття у дослідженні ембріонів дозволили значно більшій кількості жінок завагітніти, не зважаючи на неможливість зробити це природнім шляхом. Після народження Луїзи Джой Браун – першої людини, що з'явилася на світ за допомогою ЕКЗ 25